

Vastine vuoden 2020 arviointikertomukseen, 8.9.2021

1. Aikaisempien vuosien suositusten seuranta

Kunnanhallitus on antanut valtuustolle 5.11.2020 lausunnon toimenpiteistä. Alla olevaan taulukoon on koottu sellaisia kunnanhallituksen vastineita, joihin tarkastuslautakunta haluaa edelleen kiinnitettävän huomiota.

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Konsernia koskeva talouden hallintaohjelma, kuntastrategia, konserniohje sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje tulee hyväksyttäväksi kaikissa kunnan määräysvallassa olevissa yhtiöissä.	Kunnanhallitus tulee huolehtimaan asiasta.
Konsernissa on edelleen alijäämää. Tilanne ei ole hallinnassa ennen kuin kunnan ja konsernin taseessa on molemmissa ylijäämäpuskuria.	Tilanne on tiedossa, ja se on parantunut vuosi vuodelta. Tasapaino on jo lähellä.
Tavoiteasetannan prosessia on parannettava koko konsernissa. Vuositavoitteiden ja niitä toteuttavien toimenpiteiden määrittelyä tulisi kauttaaltaan selkeyttää, samoin tilinpäätöksen luettavuutta talousarvioon nähden.	Talousarvion 2022 ja taloussuunnitelman vuoteen 2024 laadinnassa kiinnitetään erityistä huomiota tavoiteasetantaan; selkeät mitattavissa olevat tavoitteet. Samoin tulevan tilinpäätöksen laadinnassa huomioidaan toteutumien vertailtavuus suhteessa tavoitteisiin.
Työyhteisön työhyvinvointimittaus tulee toteuttaa viipymättä.	Työhyvinvointikysely koko henkilöstölle toteutettiin kesäkuun 2021 alussa. Samaan aikaan toteutettiin työterveyspalvelujen toimivuutta ja tunnettuutta koskeva kysely, jonka tulosten pohjalta pyritään kehittämään työterveyspalveluita sekä erityisesti niistä tiedottamista. Molempien kyselyiden tulokset sekä työterveyspalveluiden toimintaa käsitellään henkilöstölle järjestettävässä tilaisuudessa syksyllä 2021. Työhyvinvoinnin aiempia mittaustuloksia ei ollut saatavilla työhyvinvoinnin kehityksen seuraamiseksi.
Tyhjillään tai vajaakäytöllä olevat kiinteistöt; kiinteistöjen salkutuksesta on saatava tietoa.	Mikäli kiinteistöjä myydään, on hyväksyttävä myyntihintaa korkeampi tasearvo ja sen kautta tuleva kirjaustappio. Kiinteistöjen "salkutuksen" arvottamisjärjestystä ei ole tehty. Myyntiin on laitettu tyhjillään olevia kiinteistöjä.

2. Talous

Kunnan taseessa ei ole kattamatonta alijäämää 31.12.2020 tilinpäätöksessä. Alijäämää ei ollut myöskään edellisellä tilikaudella. Kuntakonsernin taseessa on kuitenkin edelleen kattamattomia alijäämiä noin 0,5 miljoona euroa. Tarkastuslautakunta kehottaa kaikkia kunnan toimijoita olemaan edelleen huolellisia talouden sopeuttamistoimenpiteissä myös jatkossa, vaikka hetkellisesti voisi tulla tunne, että taloustilanne on rauhoittumassa.

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Omistajaohjauksen rooli korostuu. Konsernin velka per asukas kasvoi entisestään.	Investoinnit uuteen ovat välttämättömiä, jotta toimintaan saadaan tehokkuutta (esim. Kainuun uusi sairaala).
Kriisikuntakriteerit muuttuvat. Uusia raja-arvoja sovelletaan ensimmäisen kerran vuonna 2022 vuosien 2020 ja 2021 tilinpäätösten perusteella. Päätynyt tilikausi lasketaan jo mukaan vuoden 2022 tarkastelussa.	Kriisikuntakriteerit ovat hyvin tiedossa, ja tilanne on hallinnassa. Suurin uhka liittyy soteen ja sen suuriin alijäämiin vuonna 2021.
Miten toistuvasti toteutumattomat investoinnit vaikuttavat korjausvelkaan tai kunnan investointipaineeseen ylipäätään?	Investointeja on lykätty tietoisina siitä, että kaikki investointitarpeet eivät ole ehkä relevantteja soteuudistuksen jälkeen 2023.

Kuntalain mukaisten kriisikuntakriteerien täytyminen 31.12.2020

		2019	2020	TOTEUMA
Asukasta kohden laskettu kertynyt alijäämä on kuntakonsernin viimeisessä tilinpäätöksessä vähintään 1 000 euroa/as ja sitä edeltäneessä tilinpäätöksessä vähintään 500/as euroa.	Raja-arvo Toteuma	-500 -448	-1 000 -227	Ei täyty
TAI jos kahden viimeisen tilinpäätöksen mukaan seuraavat tunnusluvut täyttyvät:				
<ul style="list-style-type: none"> Kuntakonsernin vuosikate on ilman kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 30 §:n mukaan myönnettyä harkinnanvaraisen valtionosuuden korotusta negatiivinen (vuosikate eur/as) 	Vuosikate eur/as	832	911	Ei täyty
<ul style="list-style-type: none"> Kunnan tuloveroprosentti on vähintään 1,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroveroprosentti (2019; 19,88, 2020: 19,97) 	Raja-arvo Toteutuma	20,88 21,75	20,97 21,75	Täytty
<ul style="list-style-type: none"> Asukasta kohden laskettu kuntakonsernin lainamäärä ylittää kaikkien kuntakonsernien keskimääräisen lainamäärän (2019: 7 105 eur/as) vähintään 50 prosentilla 	Toteuma	5 138	5 142	Ei täyty <small>Vuoden 2020 konsernien keskiarvoa ei tiedossa</small>
<ul style="list-style-type: none"> Kuntakonsernin suhteellinen velkaantuminen on vähintään 50 prosenttia. 	Toteutuma	44,7	46,3	Ei täyty

3. Toiminnalliset tavoitteet

Strategisten tavoitteiden lähtökohtana on ollut visio: *”Itsenäinen Hyrynsalmi välittää aidosti kuntalaisten hyvinvoinnista ja palveluista. Elinvoima kumpuaa ketterydestä ennakkoluulottomasta uudistusaseteesta sekä yhteistyöstä.”* Strategiset kärjet ovat hyvinvointi, elinvoima, tehokkaat palveluprosessit ja osaaminen.

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Tilinpäätöksessä ei ole raportoitu samalla periaatteella, kuin talousarviossa on kirjattu. Tarkastuslautakunnan on haasteellista tehdä arviota, miten edellä esitetyt erityistavoitteet ovat toteutuneet ja miten ne näkyvät esimerkiksi toimialojen tavoitteissa ja toteumissa. Kunnan kehittämisen kannalta on keskeistä saada tietää, miten näissä tavoitteissa on onnistuttu. Niistä ei raportoida tilinpäätöksessä.	Kunnan talousarvio, taloussuunnitelma ja strategia ovat erittäin laaja-alaisia ja yleisiä asiakirjoja, joten kaikilta osin mitattavien, täsmällisten tavoitteiden asettaminen on lähes mahdotonta. Lisäksi raportointivastuu on hajautunut useille henkilöille, joten raportointitavat myös vaihtelevat. Pyrimme kehittämään loogisuutta joka kierroksella.

4. Toimielinten vuosittaiset tavoitteet

4.1 Kunnanhallitus

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Kunnanhallituksen toiminnalliset tavoitteet määräytyivät pääosin edellisistä erityistavoitteista. Lisäksi kunnanhallituksen tavoitteena oli tehostaa kunnan palvelutoimintoja, prosesseja ja henkilöstö- sekä konsernipolitiikkaa. Kunnanhallituksen tavoitteet olivat edellisvuonna samat. Tavoitteiden toteutumista ei ole mahdollista arvioida, koska niiltä puuttuvat konkreettiset toimenpidevaatimukset sekä arviointikriteerit.	Kunnanhallitus vastaa koko kunnan ja kuntakonsernin kehittämisestä, pääosin yleisellä tasolla, joten tavoitteet eivät juuri vaihtele vuosittain. Kuntastrategia uudistetaan kerran valtuustokaudessa: tämä tarjoaa hyvän sauman myös terävöittää ja rytmittää tavoitteita vuosittain.

4.2 Hallinto- ja elinvoimapalvelut

4.2.1 Hallintopalvelut

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Tilinpäätöksessä ei oteta kantaa, miten tavoitteet toteutuivat.	Hallintopalvelut on toteuttanut tehtävänsä pienellä henkilömäärällä ja niukalla budjetoitujen toimintakustannusten ylityksellä.

4.2.2 Henkilöstöpalvelut

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Talousarviossa luetellut asiat eivät täytä vuositavoitteiden kriteerejä, vaan ovat perustoiminnan kuvausta.	Tavoiteasetantaa ja tavoitteiden mittareita pyritään kehittämään seuraavaan talousarvioon.
Sairauspoissaolot ovat tilinpäätöksen mukaan kasvussa koko kunnassa. Tarkastuslautakunta pyytää kunnanhallitukselta selvitystä sairauspoissaolojen kehityksestä toimialoittain sekä näkemystä siitä, miten epäsuotuisa kehitys aiotaan saada pysähtymään.	Sairauspoissaoloja on tarkasteltu vuosilta 2018-2020. Kaikilla hallinnonaloilla on samankaltainen tilanne: sairauspoissaolot muodostuvat yksittäisistä pidemmistä sairauslomista, n. 75 %:lla henkilöstöstä ei ole ollut ollenkaan sairauspoissaoloja. Työhyvinvointiin ja työssä jaksamiseen tulee edelleen panostaa erilaisin keinoin. Kesän 2021 alussa tehtiin työhyvinvointimittaus sekä selvitys henkilöstön tyytyväisyydestä työterveyshuollon palveluihin ja siitä, kuinka hyvin työterveyden palvelusopimus tunnetaan. Selvityksen perusteella informointia työterveyspalveluista kehitetään, lääkäriin pääsyä pyritään nopeuttamaan varaamalla kunnantalolta tila ja laitteet (kameralla varustettu tietokone) etälääkärin vastaanottoon sekä kehitetään ennaltaehkäiseviä palveluja, kuten psykologi- ja fysioterapiapalveluja. Työhyvinvointimittauksen tuloksia pyritään hyödyntämään työtehtävien organisoimiseen ja johtamisen kehittämiseksi. Kouluttautumismahdollisuuksia kehitetään jatkuvasti osaamisen ajantasaisuuden varmistamiseksi.

4.2.3 Elinkeino- ja matkailutoimi

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Tarkastuslautakunta toivoo monipuolisia tavoitteita ja mittareita elinkeino-, matkailutoimen ja yritystoiminnan osalta.	Tulevan talousarvion valmistelussa pyritään löytämään toimintaa kuvaavia mittareita.

4.2.4 Työllistäminen

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Koronavuosi on hankaloittanut työllisyystilannetta valtakunnallisesti. Työmarkkinatuen kuntasuus tulee aina kunnan maksettavaksi, vaikka palvelut ostettaisiin ulkopuolelta. Kunnan tulee omilla toimenpiteillään pyrkiä vahvistamaan palveluntuottajan onnistumista työllisyystavoitteissa.	Kainuun kunnat solmivat vuoden 2020 lopussa yhteistyösopimuksen työllisyyden kuntakokeiluun osallistumisesta. Työllisyydenhoidon palvelut ostetaan myös kuntakokeilun aikana Paltamon työllisyyspalveluista. Kuntakokeiluun valmistautuminen vei vuonna 2020 merkittävän osan työllisyyspalveluiden henkilöstön työajasta, jota toisaalta vapautui asiakastapaamisten ja muiden palvelujen vähennyttä koronapandemian vuoksi. Korona-aika vaikeutti työllisyydenhoitoa mm. lisäämällä työttömien ja lomautettujen määriä sekä vähentäen työllistämistoimintaa ja verkostoyhteistyötä. Kunnan vaikutusmahdollisuudet ja -keinot työllisyyden edistämiseksi kuntakokeilun myötä nähdään vasta tulevaisuudessa; vuoden 2021 alkupuoliskolla hyödyt eivät ole vielä realisoituneet työllisyyspalveluiden alkuvuoden henkilöstövajeen sekä toiminnan jäsentymättömyyden vuoksi.

4.3 Sivistyslautakunta

4.3.1 Sivistystoimen hallinto

Vuositavoitteita olivat ajantasainen ja selkeä tiedottaminen palveluista, ammattitaitoinen ja aikaansa seuraava henkilökunta ja sujuvat valmisteluprosessit. Tilinpäätöksessä ei ole raportoitu näiden tavoitteiden toteutumisesta tilikaudella lainkaan. Tavoitteet olivat lähtökohtaisesti sellaisia, että niiden toteutumista on hankala arvioida.

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Huomiota tavoiteasetantaan ja toteutumisen arviointiin	Tavoitteet on asetettu kuluvalle vuodelle konkreettisimmiksi ja mitattavammiksi. Palveluista tiedottamista on lisätty erityisesti sosiaalisessa mediassa, sisällön selkeyttä on parannettu. Kunnan nettisivut tulee päivittää helppokäyttöisimmäksi. Asioiden valmistelua on pyritty nopeuttamaan, tulosyksiköt ovat olleet mukana valmistelussa aikaisempaa enemmän. Henkilökunnan täydennyskoulutushalukkuus ei ole ollut toivotulla tasolla.

4.3.2 Varhaiskasvatus

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
<p>Tavoitteena saada lasten ja työntekijöiden arki sujumaan. Tavoitteelle ei ole asetettu mittaria eikä tilinpäätöksessä ole raportoitu sen toteutumista.</p>	<p>Sujuva arki on muodostunut siitä, että ammattitaitoista henkilökuntaa on ollut riittävästi suhteessa lapsimäärään, suhdeluku 4/1. Vakiuisten työntekijöiden lisäksi on tarvittu määräaikaisia hoitajia eripituisiin työsuhteisiin, jotta suhdeluku on täyttynyt.</p> <p>Varhaiskasvatuksen käyttöastetta on mitattu Pro Consona ohjelmassa. Esimerkiksi kokopäivähoidossa olevien lasten läsnäolopäivät koko vuonna oli 4487 ja osahoitopäivä läsnäolopäivä 446. Vaka mukana -ohjelmassa seurataan viikoittain työntekijöiden tarvetta suhteessa lapsimäärään eri toimintayksiköissä.</p>
<p>Tavoitteena tukea henkilöstön jaksamista ja ammattitaitoa koulutuksin sekä kehittää toiminnan arviointia. Tavoitteen toteutumaa ei raportoitu.</p>	<p>Henkilöstön jaksamista on tuettu järjestämällä tiimipalavereita 1krt/kk jokaisessa toimintayksikössä sekä yhteiset työntekijöiden työkokoukset vähintään 2krt/vuosi. Henkilöstölle järjestetty virkistäytymispäivä. Työntekijät ovat tarvittaessa saaneet olla henkilökohtaisesti yhteydessä varhaiskasvatuspäällikköön, jos on ollut tarvetta keskustella työyhteisöön liittyvistä asioista, henkilökohtaisista ongelmista.</p> <p>Henkilökunnan osaamista ja ammattitaitoa on tuettu järjestämällä ja tarjoamalla säännöllisesti koulutuksia. Koulutukset ovat koronatilanteen vuoksi olleet etänä. Kiinnostus koulutuksiin henkilökunnalla on ollut vähäistä.</p> <p>Toimintayksiköt arvioivat ryhmänsä toimintaa viikoittain. Asiakastytyväisyyskyselyjä ei tehty vuonna 2020.</p>

4.3.3 Perusopetus

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Toiminnallisia tavoitteita oli asetettu, mutta useimpien toteutumisesta ei raportoitu tilinpäätöksessä.	Yhtenäinen perusopetus toimii pääosin hyvin, tavoitteet ja toiminta on yhtenäistä. Perusopetus on aktiivisesti mukana täydennyskoulutusten suunnittelussa ja toteutuksessa. Kansainvälistä yhteistyötä ei ole aloitettu. Painopiste koulun kerhotoiminnasta on siirtynyt Suomen harrastamisen malliin. Oppilaita on aktivoitu liikkumaan myös välitunneilla, mm. kouluttamalla välkkäreitä (vertaisohjaajia). Yhteistyötä Kainuun peruskoulujen kanssa on ollut vähemmän kuin aiemmin, johtuu suurelta osin koronasta. Laatutyötä on jatkettu aiempien vuosien tapaan (mm. arvioitu omaa toimintaa). Varhaiskasvatuksen kanssa on ollut yhteistyötä mm. lasten erityiseen tukeen liittyen. Aamu- ja iltapäivätoiminta on ollut kokonaisuudessaan yhtenäiskoululla, asiakaspalaute on ollut hyvää. Koulukuljetuksiin ei ole tehty muutoksia vuoden 2020 aikana, kilpailutus on tehty keväällä 2021.

4.3.4 Vapaa-aikapalvelut / liikuntatoimi

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Tarkastuslautakunta toivoo, että kaikki kunnan tilivelvolliset ottaisivat jatkossa itse kantaa siihen, toteutuivatko vuositavoitteet vai ei. Tavoitteista raportointi tulee yhdistää tavoitteen rinnalle.	Vapaa-aikaohjaajan virassa ei ollut ketään toimintakertomuksen laadinnan aikana.
Kunnan tulee viipymättä huolehtia nuorisovaltuustotoiminnan käynnistämisestä.	Nuorisovaltuustotoiminnan käynnistäminen on aloitettu 8/2021. Tavoite saada nuorisovaltuusto käyntiin syksyn 2021 aikana.

4.4. Ympäristölautakunta

4.4.1 Tekninen ja valvontatoimi

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Talousarviossa ei ole asetettu vuositavoitteita, jotka eivät kuuluisi toimen perustehtävään. Tavoitteilta puuttuvat arviointikriteerit, joiden avulla voidaan tulkita, toteutuiko tavoite vai ei. Tilivelvolliset ovat jättäneet raportoimatta tavoitteiden toteutumista (liikuntapaikat, kiinteistöt). Toteutumisen arviointi tulee toteuttaa talousarviotavoitteisiin peilaten.	Talviliikuntapaikat ovat sääolosuhteiden armoilla, latujen, kelkkaurien ja luistelalueiden kunnostus tehdään päivittäin harkintaa käyttäen. Pidetään parhaassa mahdollisessa kunnossa huomioiden vallitsevat olosuhteet ja kustannusvaikutukset. Toiminnassa olevat kiinteistöt pidetään parhaassa mahdollisessa kunnossa.

4.4.2 Valvonta, kaavoitus ja mittaus

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Tarkastuslautakunta pyytää selvitystä, millaiset ovat rakennuslupakäsittelyn ja poikkeamislupakäsittelyn määräajat.	Toimintasuunnitelmassa ei ole ilmoitettu tarkkoja käsittelyaikoja. Poikkeamisluvat käsitellään seuraavassa ympäristölautakunnan kokouksessa.

4.4.3 Liikuntapaikat ja yleiset alueet

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Seurattiinko latujen käyttöä liiketunnistinlaskurilla ja millaiset olivat kävijämäärät?	Liiketunnistinlaskuri on käytössä, talvikauden 2020-2021 kävijälukema on 8126 (20.4.2021 hiihtokauden päättyessä), hiihtäjämäärät nousussa.

4.4.4 Kiinteistöt

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Tarkastuslautakunta pyytää raportoimaan talousarviotavoitteeseen peilaten: taloudellisen tehokkuuden parantaminen	Toiminnassa olevien kiinteistöjen akuutin tekniset häiriöt eliminoidaan välittömästi, voi olla kiinteistötekniikkaan liittyviä ongelmia.

4.4.5 Ravitsemus- ja puhtaanapitopalvelut

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Konkreettisimpina tavoitteina asetettiin menojen ja tulojen tasapaino, asiakaspalautekyselyjen toteuttaminen sekä kehityskeskustelujen pitäminen. Tavoitteiden toteutumista ei raportoitu tilinpäätöksessä.	At-Pu palveluissa on ollut suurin haaste työntekijöiden rekrytoinnissa ja kehityskeskusteluja ei ole käynnistetty. Koronan seurauksena työpaikkaruokailun ateriamäärät ovat vähentyneet kolmannekseen normaaliajan määristä. Asiakaspalautekyselyt tehdään heti, kun resurssit antavat siihen aikaa.

5. Kuntakonsernin tavoitteet ja ohjaus

Konserniyhteisöjen vuositavoitteista tulisi jatkossa muotoilla konkreettisempia. Talousarvion ja tilinpäätöksen luettavuus tavoitteiden asettamisen osalta on haasteellinen, eikä kaikille tavoitteille kerrottu toteumaa tilinpäätöksessä.

Tarkastuslautakunnan havainto	Kunnanhallituksen selvitys
Kiinteistö Oy Ahmahakan osalta seuraavien tavoitteiden toteutumista ei raportoitu: <ul style="list-style-type: none">- vuokria ei koroteta vuodelle 2020- kiinteistöpäivystysjärjestelmän kehittäminen yhteistyössä Kt Oy Virastotalon, Vesi-Mega Oy:n ja kunnan kanssa	Vuokria ei korotettu vuodelle 2020. Kiinteistöpäivystysjärjestelmän kehittämisestä on keskusteltu yhdessä Hyrynsalmen kunnan sekä Vesi-Mega Oy:n kanssa. Neuvottelussa on käynyt esille, että nykyinen päivystysjärjestelmä pidetään ennallaan, jotta koko kunnan päivystysjärjestelmä on toimiva. Talvisin on nähty tarpeellisena pitää kaksoispäivystys.